Raimonda Nabažaitė

Mosėdžio Šv. Mykolo arkangelo bažnyčios šventorius

Mosėdžio (Skuodo r.) Šv. Mykolo arkangelo bažnyčios šventoriuje 2011 m. vyko nedidelės apimties žvalgomieji tyrimai, kuriuos sąlygojo projektiniai bažnyčios bokštų apšvietimo darbai, inicijuoti Mosėdžio seniūnijos. Iš istorinių šaltinių žinoma, jog šiuo metu stovinti mūrinė bažnyčia buvo pastatyta 1780 m., o jos bokštai – XIX a. viduryje. Dar iki tol ši reljefiškai iškili kalva buvo paskirta kapinėms, įrengtoms atokiau nuo ankstesnės (antrosios) Mosėdžio bažnyčios. Pastaroji stovėjo prie senųjų kelių sankryžos į Skuodą, Šatę ir Salantus. Kapinės nuo bažnyčios buvo nutolusios apie 400 m į V pusę. Jų egzistavimą taip pat liudytų spaudoje pasirodžiusios užuominos, kad kasant rūsius Šv. Mykolo bažnyčiai, buvo iškelti palaikai, kurių dalis perlaidoti pastatytos bažnyčios požemiuose. Neturint istorinių duomenų apie antrosios bažnyčios įkūrimą, kalvelės tapimo kapinaitėmis pradžia taip pat lieka neaiški. Galima tik paminėti, jog bažnyčia iškilo nežinia kada nunykus pirmajai Mosėdžio bažnyčiai, statytai 1544 m. Riboti istoriniai duomenys taip pat neleidžia nustatyti, kiek ilgai 1780 m. pastatytos bažnyčios aplinkoje laidoti mirusieji. Ilgainiui miestelio ŠR dalyje įrengtos kitos kapinės, kurios naudojamos iki šiol. Jos yra Akmenų (buvusios Kapų) gatvės pabaigoje, kuri prasideda nuo Šv. Mykolo bažnyčios esančios kelių sankirtos. Istorinis šių kapinių paminėjimas siejamas su 1845 m. pastatyta koplytėle, kurios iškilimas chronologiškai artimas dabartinės bažnyčios bokštų statybai 1844–1850 m.

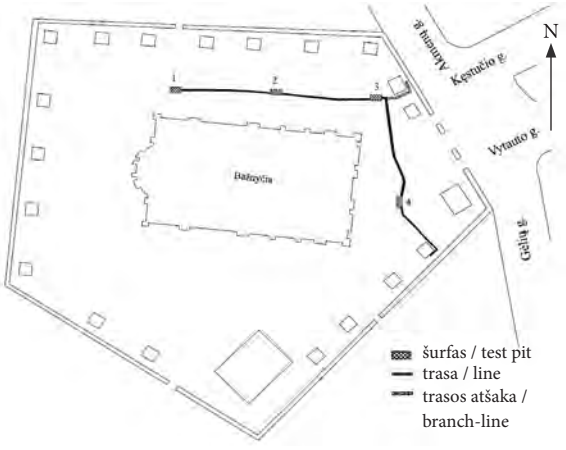

1 pav. Ištirtos teritorijos situacijos planas. M. Mockaus ir R. Nabažaitės brėž.

Fig. 1. Situation plan of the investigated area.

Žvalgomieji tyrimai vykdyti šventoriaus Š ir R dalyse, kur suprojektuota elektros kabelio linija ir šviestuvai už koplytėlių, esančių arčiau centrinių vartų (1 pav.). Kadangi archeologiškai ši vietovė nepažinta, pirmiausia buvo ištirti 4 šurfai (iš viso 9 m^2), vėliau atlikti 73,1 m ilgio, 70 cm gylio trasos žvalgymai (iš viso 18,3 m^2). Šurfai buvo tiriami iki įžemio arba iki palaidojimų, fiksuojant esamą situaciją, neplečiant tyrimų į šonus, t. y. nesiekiant visiškai atidengti kapų.

Tiriamoje vietovėje kapai buvo aptikti šurfuose 2 ir 4. Tyrimų metu nustatyta, kad palaidojimai yra 1,7–2,4 m gylyje nuo esamo paviršiaus. Įvertinus atidengtas palaikų dalis, kurių padaugėjo nugriuvus šurfo 2 Š sienelei, iš viso skaičiuota 10 individualiems kapams priskirtinų palaidojimų, neskaitant pavienių išardytų žmonių kaulų, rastų duobių užpilduose. Mirusieji laidoti gulsčiomis, R–V kryptimis, vieni galvomis į R, kiti į V pusę.

Šarūnui Jataučiui ir Ievai Mitokaitei atlikus vizualią palaikų lyties ir amžiaus diagnostiką, buvo išskirti 5 vaikai ir 4 suaugusieji. Vaikų amžius siekė nuo 0,5–2 m. iki 4 ± 1 m., jų lytis nenustatyta. Tarp suaugusiųjų buvo 3 moterys nuo 25–35 m. iki 45–50 m. ir vienas 45–50 m. amžiaus vyras. Pagal kaulų patologijas nustatytas sifilio atvejis, degeneraciniai sąnarių ir stuburo pakitimai bei rachito (?) požymiai.

Tyrimų metu įkapių nerasta. Galima tik paminėti, jog dviejuose – moters bei vaiko kapuose (7 ir 8) buvo išlikę audeklo fragmentai galvos srityje. Jie, kaip ir plaukų sruogos buvo įgavę žalsvą atspalvį.

Archeologinių duomenų palaidojimų chronologijai nustatyti nepakanka. Pagal šurfo 2 sluoksnių stratigrafiją būtų galima teigti, kad anksčiausiai palaidoti mirusieji kapuose 1, 2, 7. Jų duobių pradžia fiksuota 1,2–1,3 m gylyje nuo esamo paviršiaus. Vėliau buvo supiltas iki 50–60 cm storio žemės sluoksnis, kuris perkastas laidojant vėliau. Likusieji užpilti žemės sluoksniu, prasidedančiu 40–50 cm gylyje nuo dabartinio paviršiaus. Jame pasitaikantys patinuoti langų stiklo gabaliukai (2 pav.) bei smulkių statybinių nuolaužų fragmentai leistų manyti, jog vietovėje jau būta mūrinės statybos. Šurfe 4, sluoksnio, kuriuo užversti palaidojimai, viršus fiksuotas 30 cm gylyje. Jame be statybinių nuolaužų taip pat rastas žaliai glazūruotos keramikos fragmentas (2 pav.). Nustojus laidoti mirusiuosius, šventoriaus Š dalyje susidarė intensyvus perkasimų nejudintas griuvenų sluoksnis. Jame vyrauja čerpių, plytų nuolaužos, kalkių skiedinio intarpai. Čerpių atlikimo technologija ir gūbriuose likę pirštų įspaudai rodytų rankų darbą. Greičiausiai jos gamintos XVIII a. II pusėje – pabaigoje (3 pav.). Veikiausiai šis

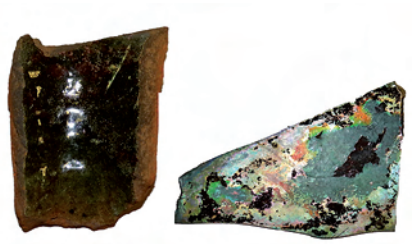

0 3 cm

2 pav. Langų stiklo ir buitinės keramikos fragmentai, rasti šurfuose 2, 4. R. Nabažaitės nuotr.

Fig. 2. The fragments of window glass and household pottery found in test pits 2 and 4.

0 3 cm

3 pav. XVIII a. II pusės – pabaigos čerpių fragmentai. R. Nabažaitės nuotr.

Fig. 3. Fragments of roof tiles from the second half – late 18th century.

sluoksnis susidarė bažnyčios remonto bei atnaujintų statybos darbų metu. Yra žinoma, jog 1819–1820 m. centrinis navos stogas perdengtas čerpėmis, 1844–1850 m. pastatyti bažnyčios bokštai. Atsižvelgiant į šio sluoksnio susidarymo prielaidą ir miestelio ŠR dalyje esančių kapinių 1845 m. istorinį paminėjimą, neatmetama galimybė, jog dabartinės bažnyčios šventoriuje mirusieji galėjo būti laidojami iki XIX a. pradžios – I pusės. Kad tirtoje vietovėje buvo laidojama dar iki 1780 m. dabartinės bažnyčios pastatymo, galima spėti tik pagal šurfo 2 sluoksnių stratigrafiją ir joje išskir-

tus 1,2–1,3 m gylyje minėtų kapų 1, 2, 7 duobių kontūrus.

Archeologinių žvalgomųjų tyrimų metu šurfuose 1 ir 3 (60–70 cm gylyje) taip pat buvo aptiktos nerištų lauko riedulių sąvartos. Dėl mažos tyrimų apimties jų funkcinė paskirtis neaiški. Šurfo 3 archeologiniai duomenys leidžia teigti, kad šioje vietovėje akmenys sukrauti kapinių paribyje, mat po jais palaidojimų nerasta. Akmenys buvo sudėti ant juosvos žemės su degėsiais sluoksnio, susidariusio ant įžemio, kuris fiksuotas 1,05 m gylyje nuo esamo paviršiaus. Lauko riedulių taip pat buvo aptikta žvalgant trasą arčiau šventoriaus R tvoros. Jie atidengti tik nuėmus ploną paviršinį sluoksnį. Šalia vienas kito dėti akmenys leistų manyti, kad ties centriniais vartais esanti teritorija anksčiau buvo išgrįsta.

Surinkti radiniai yra perduoti Skuodo muziejui.

The Churchyard of the Mosėdis Church of St Michael the Archangel

In 2011 a small scale field evaluation, during which 27.39 m^2 were excavated, was conducted in the churchyard of the Church of St Michael the Archangel in Mosėdis (NW Lithuania) (Fig. 1). Ten burials and isolated human bones from destroyed burials were found in test pits 2 and 4. The anthropological tests determined that these included bones from four children and three adults. The children were from 0.5–2 years to 4±1 years of age, their sex indeterminate. Three adults were females from 25–35 to 45–50 years of age and one a 45–50 year-old male. On the basis of the bone pathologies a case of syphilis, degenerative changes in the joints and spine, and signs of rickets (?) were determined. Because no grave goods were discovered during the excavation, the precise chronology of the burials remains unclear. In addition to the graves, isolated potsherds, glass shards, and roof tile sherds were discovered (Figs. 2–3).

In comparing the historical data and the stratigraphy of the layers, it was determined that individuals had been buried on the hill prior to the construction of the present church in 1780. On the basis of the rubble layer discovered in the N part of the churchyard, it is possible to speculate that burials were made in the vicinity of church up until the early – first half of the 19th century. An unclear collection of fieldstones without mortar was also discovered. The stones in test pit 3 had been piled on the cemetery's periphery. The stones placed side by side closer to the churchyard's E fence allow one to think that the grounds closer to the central gate had previously been paved.

Marius Petkus

Senoji Vilkyškių bažnyčios vieta

2011 m. rugpjūčio–lapkričio mėnesiais Vilkyškių miestelyje (UK 17124) vykdyti žvalgomieji tyrinėjimai, kuriais siekta surinkti informaciją apie Vilkyškių miestelio kultūrinius sluoksnius bei patikrinti hipotezę dėl bažnyčios vietos pakeitimo XVIII–XIX a. sandūroje. Žvalgomųjų tyrinėjimų metu buvo ištirta viena 2x5 m dydžio perkasa bei 5 1x1 m dydžio ir 2 1x2 m dydžio šurfai – iš viso bendras 19 m^2 plotas.

Vilkyškiai žinomuose istoriniuose šaltiniuose minimi nuo 1542 m. 1549 m. čia pasta-